

Position paper rol van adviesraden bij pandemieën

Ira Helsloot

Hoogleraar besturen van veiligheid

Radboud Universiteit Nijmegen

15 februari 2021

Het simpele punt dat ik wil maken is dat elke dreiging een vergelijkend perspectief vergt met de omgang met andere vormen van onveiligheid in Nederland en internationaal. Daarbij moet kwantificering van het risico en van de positieve **en** negatieve effecten van de maatregelen om het risico te beheersen centraal staan. Advies dat alleen gericht is op het bedenken van maatregelen *tegen* een risico is eenvoudig maar levert in de regel disproportioneel beleid op. Uit beleidsevaluaties weten we al sinds lang dat de specialistisch adviseur niet spontaan zijn blik verruimt en daarmee zijn advies werkelijk maatschappelijk relevant maakt.

Infectieziektebestrijding is geen uitzondering. Ook de advisering vanuit OMT / LCI / RIVM leidt daarmee onder dezelfde kwaal van een eenzijdige blik zonder aandacht voor de 'bijwerkingen' van voorgestelde maatregelen. De evaluatie van de Mexicaanse griep heeft dat voor de pandemie van toen duidelijk gemaakt en ook nu lijkt het patroon duidelijk.

Het huidige politiek – mediaal – ambtelijke complex heeft in zich geen eigenstandige mogelijkheid om te 'ontsnappen' aan een eenzijdig advies dat een beroep doet op aanjagende krachten als 'veiligheid boven alles', 'bestuurlijke aansprakelijkheid' en 'de angst voor de bange burger'.

Op dit punt komt dus de noodzaak van een bredere onafhankelijke advisering nadrukkelijk naar voren. En daarmee is het wenselijk dat de bestaande onafhankelijke adviesraden ook bij pandemieën hun 'normale' rol pakken. Omdat het tempo van besluitvorming in een pandemische situatie hoger ligt dan normaal zou ook het tempo van advisering evenredig sneller moeten zijn.

In de huidige corona-crisis hebben de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (vrijwel meteen) en de ROB (juni) voorzichtige pogingen gedaan om een breder perspectief in te brengen. De WRR heeft in juni een publicatie uitgebracht over de wereld na corona en in oktober een publicatie met inzichten over gedragsbeïnvloeding. Tot een werkelijk concreet advies hoe nu te handelen zijn alle raden nog niet gekomen, daarvoor is ook meer integratie van de kennis van de verschillende raden noodzakelijk.

Als voorbeeld: in de WRR publicatie van oktober worden tips gegeven hoe de overheid kan bereiken dat mensen de 1,5 meter afstand houden. Er is echter tot op heden geen enkel bewijs dat **buiten** mensen elkaar besmetten zonder lichamelijk contact. Daarmee biedt de WRR ondersteuning bij beleid dat niet voldoet aan de reguliere uitgangspunten voor veiligheidsbeleid zoals laatstelijk door de minister van BZK op 9 november 2015 met de Tweede Kamer gedeeld (kabinetsstandpunt 'bestuurlijk balanceren met risico's en verantwoordelijkheden'):

- De overheid is volledig transparant over risico's en het beleid daarover.
- Veiligheidsbeleid door de overheid is gebaseerd op een kosten-batenafweging.
- Iedere Nederlander mag vrijwillig extra risico nemen.

Juist deze crisis laat zien dat de bijdrage die de adviesraden bij het bereiken van werkelijk integrale advisering kunnen hebben broodnodig is. Gesprekken met leden en staf van de raden laten ook zien hoe moeilijk het is voor de raden om te ontsnappen aan dezelfde druk die bestuurders en politici ervaren.